

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕПЛАТУ ПРИМА

КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:

за Србију 6 дин. месечно
од једнога броја 0*40 дин.
за стране земље поштанског савеза 15 дин. месечно

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:

Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ћирић.

Број 62

НЕДЕЉА 10 ФЕБРУАРА 1891

Година I

53 САСТАНАК

2 фебруара 1891 год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Витом. Младеновић

(НАСТАВАК)

(О буџету: Ј. Авакумовић)

У осталом што рече г. министар, да је он зајам употребио био као што је био дужан по закону и да нема већег дефицита, имам да напоменем још ово. Јануарски купон за 1891 годину министар није имао да плати из прошлог буџета, већ је Децембра 1890 године *узајмио од Фирстемберга 4 милиона динара, те платио тај купон.*

Није ли то доказ, да је прошли буџет 1890 за ту суму у дефициту, кад није дао што је било у њему предвиђено за исплату тог купона?!

Није ли то нов дуг, који је за сад од нас тајна, а који је у истини учињен?!

Потпредседник — То не долази у ред објашњења — (Жагор). На основу члана 54 пословника ја вам закраћујем реч.

Марко Петровић — Јуче је пала овде пред Скупштином једна стара и са свим истинита поставка. Поставка је та: да каква је државна политика, такав је и државни буџет; по може се и обратном рћи: какав је државни буџет таква је и државна политика.

Кад хоћемо да говоримо о томе: зашто је данас наше финансије овако, као што је, дозволите ми онда да се и ја вратим мало натраг у историју, кад су то још јуче и нека друга господа, ранији говорници по овоме, изводели учинити; да са свога гледишта изнесем праве узроке овога данашњег нашег финансијског стања. Дозволите ми да се вратим у прошлост и да кажем, како ја мислим о томе, и да наведем узроке, који стоје у тесној вези као историски узроци овом државном, па и народном финансијском, па и економном стању.

Наш државни живот после ослобођења нашег од Турака претрпео је за ово кратко време од непуних 100 година неколико оштрих фаза својих. Прва брига у своме развићу била је тада, да се ослободимо испод самовлашћа појединаца, и да се заведе законити ред у земљи. Ми се са поштовањем сећамо оних уредаба Кнез Милоша, које су ишле на то, да се нашим грађанима поврати лична и имовна безбедност, као први услов за правилно развиће народа и државе, које услове Србија није могла да ужива под владавином турског господарства. Историја

ће одати достојну хвалу онима, који су тако правилно схватили прве потребе државе и народа тога доба и извршили их, и створили стање и услове, да се земљи поврати домаће спокојство, које лежи у безбедности личној и осигурању права личних и имовних, те да осигуран и обезбеђен у томе може ићи даље на сустрет развоју и подмирењу осталих потреба за правилан напредак једног таког малог народа по свима грамама народног живота и нужног препорођаја. Дакле државници тога првог доба правилно су схватили своје свете дужности и извршили их, и то још прашњиви од ратног метежа, збуњени ратним потребама.

Државници ти били су пошши и даље да врше своју дужност, предвођени својим великим вођом, који није предвидео и услове за економну слободу и напредак свога народа, за то су тада права странаца била одма ограничена у Србији, јер је њихова генијалност предвиђала опасности њихове мешавине у народни живот, и странци по уредбама тога доба нису смели имати у Србији непокретне имовине, а и начин трговања био им је ограничен. Дакле и у том погледу, ти државници схватили су и испунили прву своју дужност на пољу економије народне.

Довољно је то, да је вођ те политике доцније уклоњен и да је то стање пресечено. Настала је једна владавина, која се може назвати владавином дремежи у Србији. Рачунало се да је оно, што је стечено за Србију, доста; рачунало се да Србији не треба ништа више ни у ком погледу и да је за њу и њену будућност довољно, да са дукат и цванцик намири саме дневне потребе, а шта ће бити сутра и доцније, и да ли ће потомству требати више од предака, о томе се мало бриге водило. Мислило се тада да Србија не мора ни већа да буде, рачунало се да она не треба даље да напредује, као што то цео свет чини, нити да треба да троши времена и снаге на то, те да створимо лепшу будућност себи и потоњим нараштајима; то се стање са пуним правом може назвати дремљиви период српског народа, јер нам је то доба истина одморало народ, али му није ништа припремило за његову будућност, скоро ни по једној грани народног напретка. — То се стање продужавало до владавине Књаза Михаила. Може се казати, да је у главном било неке ситне разлике у по неким кратким моментима, али оне нису носиле на себи тип каква озбиљна предузећа, нити су утицале на измену облика државног живота и јавног државног напретка, који и колики историја са правом захтева од тако подужег периода. Са владавином Књаза Михаила пошло се мало јаче напред у једној грани живота и животног покрета народног и државног, по и то није била грана јачања економног или финансијског. Тај покрет имао је карактер спољњег националног задатка, коме нека је велика хвала. — Али тек није ни он непосредно ишао у корист овог питања, које је данас на дневном реду, и одмах се је показало, да за то предузеће треба жртава а да те жртве нису прибрале. И оштром историчарском оку могло је одма пасти у вид, да је било застоја на пољу државног финансијског

напретка. — Јесу ли те жртве тада довољно учињене, јесу ли на време захтеване, јесу ли у онолико прибрале, колико их је *време то* захтевало, и колика је могућност *тог доба* била, то је опет једно питање, које не подлежи овде расправи, па ни осули какој, јер то је био период, који је у почетку свом пресечен подлом и мученичком смрћу његова вођа. — То је био корак, да Србија види и пође оној својој дужности, и оној задањи, коју је требала да изврши своме потомству.

Но они, који нису налазили интереса, да Србија пође напред, да се правилно развија, да Србија иде својим историјским путем, нашла су за сходно, да кривом руком уклоне са тог посла тога великог државника, чиме је створено земљи једно збуњено стање, које ју је и омело у њеноме раду тога правца и тога времена. — У целој овој мучкој радњи, главну улогу играли су они, који нису могли да гледе Србију да се шири и развија, те да спречи нишхово ширење и развијање, то нам је историјски догађај скорих дана јасно осведочио. Но са смрћу Кнеза Михаила обустављене су и престале и даље жртве народње и државне, са којима би се имао да продужи и изврши историјски задатак народа. Дакле и у том периоду није ништа допринето за бољитак овог питања, које је данас овде на претресу. — Но у том времену, једна нова струја на западу, која, да би отклонила погледе гладног свога народа од болесног економног друштвеног стања, истакла је заставу борбе за слободу индивидуалну, па је пренела ту своју пропаганду и код нас. У Србији су се онда појединци грађани налазили у прилично још добром материјалном стању и ако државне финансије нису толико ојачане биле, да би се са њима могле извршити националне дужности, не за то, што их народ није могао тада да подмири, но за то, што у ту јабуку тога доба није нико хтео да загриза, да не би погклопао столицу господства свог. Грађанска јавна-права њених грађана истина су била тада мања но данас, али стоји то, да великих зулума и тешких пореза и так није нико тада сносио. Ми истина нисмо имали тада оволиког учашћа у јавним пословима, као народ, но је сва власт и управа државом била у рукама неколицине, али се ваљда тада држало, да још нисмо спремни за то, или се веровало тада, да материјално још сигурном народу *опасно* је дати слободе, но га најпре треба економно заробити па дати му грађанске слободе. —

И мени се чини, да проповедници тих слободних начела, поред проповеди за слободу и грађанска права, имали су онда места и за пропаганду економне слободе, требали су нам пре свега да донесу јачу пропаганду и за наш економни напредак и економну слободу; да су онда и државници наши више гледали на наш економни напредак и нашу задању историјску, мање би требали да утроше времена, како да спрече напредак савремени, а да се више посвете савременим потребама, којима треба повести народ материјалном напретку, умлој висини и историјској задањи, и не би налазили, нити смели налазити јединог задовољства и искључне државне памети само у буџету од 11 милиона. Јест, ја вам овде јавно и свечано кажем, камо среће да је и онда буџет био не 57 него и 60 милиона, ја би се тој државној политици поклонико, али да тих 60 милиона не троше на одплату непромишљених дугова, или лудих установа, — но да се са њима крчи пут народњем напретку умном, материјалном и моралном. — И да се њиме припремала отаџбина за своју историјску задању, и онда не би нас под тим јединим условом, да се мало процењена политика ондашње владавине кренула неспремна на један корак којим, не само нисмо извршили нашу заветну мисију, но смо прокрчили пут другима, да нам још можда за дуги земан одложе извршење те заветне тежње и дужности наше спрам отаџбине и потомства.

Дакле и тај нам је период прошао, не само без економног и финансијског напретка, но нам је још поставио и оставио и теже услове за исти, но који су били догле, па је и то један не баш тако мали узрок, но можда први и осетан зачетак данашњег тешког финансијског стања и овог оваког државног буџета нашег.

Дакле настао је у то време један прелом у нашем политичком животу, који је као што се догде видело, лежао на погрешној економно-финансијској политици. Истина је, коју

им ја као Србин и српским државницима одрицати нећу, ради части и угледа нашег имена српског — да су ондашњи државници до душе имали племените намере, али нису у напред правилно прорачунали, са колико спреме, и са колико материјалних жртава може се извршити тако велики народни задатак. Одсуство тога сазнања, по моме мишљењу, грдна је политичка погрешка, па и јак повод за овај буџетски дефицит. — Ушли смо у један рат али без прорачуна, без веза нужних за то, без материјалних средстава, која су неопходно нужна, без свега онога, велим, што такав рат заповеднички од нас захтева.

Неуспеси у том покушају, који су одложили извршење те народне задање, раздражили су духове у земљи, јер се појавила она велика мисао, којој је народ тежио, којој је песме певао и за коју су писци и песници народ припремали и одушевљавали, али за коју државници нису ништа, или бар онолико припремили, колико је бар приближно за успех нужно било. Господо! Ја опет понављам, са буџетом државним од 11 милиона, није се могло са успехом ући у Босну, Ерцеговину и Стару Србију. То је кардинална погрешка овог доба, која је, опет понављам, унутила даљу политику, можда и нехотично, оним путем, којим је даље ишла, и која нам је, као неминуовну посљедицу, створила цело ово стање, па и цео овај буџет, јер је постало као нека навика наших државника, да од тада идући даље, иду у све веће и веће погрешке!

Али да се вратимо на дањи рад и стање наше радње државне и на даље стање политичко, које ипак није оно којим би се могли економно да унапредимо, јер рат нам први није нас довео на Средиземно море, гди је се тежило, па ни на Јадранско, него смо остали између старе српске Митровице и Земуна. И тада раздражени духови у земљи тим недаћама, тражили су себи правног изласка, да легалним путем кажу, да оваква политика не води и не доноси добра народу, да оваква авантурна политика не треба да се води даље, него на извесним, математичким и правилно прорачуњеним основницама.

Али државници тога доба држали су да је народ у заблуди и надали су, се да ће те своје погрешке својим даљим радом у старом правцу моћи исправити. Историја је ту, ми можемо то одрицати, али је она ту и она ће истину рећи. Та нас ја политика истина довела и до Косова, али нас је она одатле вратила Враћи и Пироту а одатле одвела и на берлински конгрес, где су наши успеси *одкуљени по скупе жртве*, којима је у велико прокрчен пут *оваком* и *оволиком* нашем буџету, јер нам је ту одређено да градимо железницу и да странци имају у Србији непокретних добара. — Дакле, дошли су нам ортаци, који нису ни једне наре утрошили, ни једне капи крви пролили за слободу ове земље, него су они још и сметали. Колико смо тим добили у економно-финансијском погледу, требали би, господо, да одете и да упитате гроб Кнеза Милоша, кад његову живу историјску прошлост у овом погледу нећете или не умете да читате. — Ондашња једна група људи, који нису били уплетени у ту политику, и који су били одстрањени од тога, изјавили су своје негодовање на такав правац вођења политике, народ је се томе негодовању придружио, и она је се је морала сурвати, јер није могла дати овакваг стварног полета нашој спољној задањи, нашем економском напретку, какви се од тога тада очекивао. У Босну нам је ушла јача рука, која нас је одвојила од браће наше, од приступа на старе историјске нијаци племена српског.

Дакле, један потрошак народа без стварних успеха; пометња у извршењу заветне дужности, проиштале прилике за економни напредак на рационалној основи а међутим савремене потребе расле су из дана у дан, а још више су отежане прилике после берлинског конгреса, да се проиштено накнади.

После је дошла нова струја и нов правац, али и тај је правац пошао путем погрешног економског рада, но ни она није се хтела зауставити на првим корацима свога грешења у том погледу. Ти су људи можда и са патриотском тежњом пошли све даље и даље такође погрешним путем у свом политичко економном раду, који је чинио све више и више погрешка и налазио на све веће неодобравање. У колико је

се народ старао да их сиреми и врати са тога штетног пута лаке економске политике, у толико су они гледали да се с почетка вештачки, а доцније и насилно одрже на власти, можда у намери, да раније погрешке своје даљим радом поправе, па су и прко воље народа наметали народу оно, што он неће. Ту је омет наш напредак не само застао, но јако почео опадати, и то како државни тако и економни; и тим се путем ишло се све даље и даље. — Кад су видели да им саме удурме државничке у обмањивању јавног мњења у народу ништа не помажу, онда су се послужили силом до тог ступња, да су нашу отаџбину окривили крвљу српских грађана, крвљу оних синова, који су сматрали за свету и патриотску дужност и саму крв своју пролити у служби својој отаџбини, напаћеној и измученој њиховом погрешном политиком. То је, дакле још више заоштрило односе између те владавине и народа, што је знатио помогло, те је најпосле морала пасти така антинародна владавина. Шта је тај период дотле на пољу економског напретка, на пољу политично-државном урадио, то је ствар јавна за све нас и у то се нећу на ситно упуштати, али ћу нагласити, да је то стање достигло врхунац ових наших данашњих и финансијских и економских недаћа, којима је неминовно последица овај и оваки буџет са 20 милиона интереса на капитале туђе, који нам не донеше никакве стварне користи по економно и финансијско завојевање од странаца и њихових капитала. Затим су заједнички дошле на управу ове земље две стране, два елемента, који су једно другом са свим супротни, и то су дошли баш оада, кад је народ српски од њих и њихова сложна рада много очекивао и изгледао, погрешно рачунајући, да се тако супротни елементи у својим напорима на државне послове, могу у истима сложити, у овако тешким и заплетеним приликама. — Ну, ја сам још у почетку био тога мишљења, да та два супротна елемента не могу заједно да раде, него треба оставити сваком елементу да ради за се како уме и како зна, и да покаже шта је кадар да учини овом народу. Ова два супротна елемента, на првом озбиљном послу размимоншли су се и подводили, и даља управа земљом дата је једној половини, која је у народу имала већину и уз коју је скоро цео народ био, што су и први слободни избори показали.

И тек што су први радови те нове владавине почели уливати у народ веру, да су за њега настали безбрижнији дани, — не знам, иди, лећу сада овде да о томе говорим, — нашло се некаког државног разлога, да се та владавина, баш у јеку свога плодног рада прекине и замени владом Николе Христића, коју су попустили људи из прогнане владавине, која је трајала од савезне владавине.

Први дани дакле те владавине били су почели ићи путем нашег финансијског и економног опорављења, што је земљу обрадовало, па се ипак нашло да њој није време, и њене су, за тако кратко време добивене тековине, брзо упропаћене владавином Николе Христића.

Дакле и осетне тековине тога врло кратког периода упропаћене су, и стање је финансијско и буџетско још више погоршано.

То је збунило понова духове у земљи, и народ је са зебњом изгледао и очекивао, да ће по земљи опет крв грађанска потећи, јер свако бављење на влади шефа тадашње владе, оставило је за собом крваве трагове. —

Али ја сам лично живио тада у уверењу, да су већ и ти стари државници крваве боје, стекли уверења, да се туђом крвљу своји греси не перу, и да ће од тога одустати, али како ће у оште настати тада политичко стање, које сам ја држао за привремено, и сам нисам могао предвидети. — Дакле, настаје још мутније стање, но стање, које је трајало до доласка те владе и које је трајало до 18 октобра те године, али у коме наш економни напредак не само није опорављен, но су наше државне финансије још у горе стање дошле. — Владалац онога доба позива тога дана све прваке отаџбине на један скуп и договор, да се истрошеном стању стане на пут и да се стабилније и боље стање одреди напред. Сви позвани одазивају се позиву свога владоца, у тежњи да помогну отаџ-

бини и, господо, каква је била прва реч, која је пала на том скупу? Тадашњи владалац овим је речима поздравио тај скуп: „Поздрављам вас као прваке народне, и прво што имам да вам кажем на овоме важном и значајном скупу то је: *да је отаџбина наша на прагу банкротства.*“ И ако сам знао, да нам је тешко и траљаво финан. стање још сам гајно наде, да ти велики државници, да ти људи са великих висина, са којих се, бар су се они хвалили, да много даље видети од нас, да су ти људи кад су имали у себи самопоуздања, да су имали и прибрале свести, па да не изађу с том тако црном исповешћу пред прваке своје отаџбине, од којих су многе до јуче душмански говили, што их опомињу и сиречавају да не иду на сусрет таком црном стању и тако црној исповести.

Али кад је она пала, мени је замаглоло пред очима; мени је све друго било споредно, али у тај тако црн живот, живот своје отаџбине гледао сам као и свој сопствени. И за мене одма је постало прво и руководно начело у даљем мом раду, за који сам позват, да ма по коју цену створим могућност, да се то стање у свом даљем развоју бар спречи, како би се поузданије могло и лечити. Ја сам се грешно тада и о своја убеђења, о своја начела, о много што-шта, што је утиснуто било у дотадашње назоре моје, и задовољно сам се тада са толико успеха, којим је и по којим би могло бити пресечено даље то стање, које се назива банкротством државним.

Јуче је овде нао прекор: ви радикали ушли сте одређених руку на управу државну, зашто нисте пошли оним путем и правцем, како је ваш програм налагао. Мени се чини, да тај господин, кад је био члан уставотворног одбора, и можда био тамо моћан елемент у друштву својих пријатеља и једномишљеника, те да помогну да радикали дођу слободних руку на владу. Јест. Нема личних фактора, који су спречавали теже и програм радикалне странке Али стоји Устав, који је у $\frac{2}{3}$ радикалног програма везао радикалне руке. (Одобравање). Нови Устав има две половине. Он захтева и одређује, шта из старог стања *мора да буде*, а шта у новоме *мора да се створи ново*.

Кад смо већ ушли у то испитивање откуд је то, да је данас буџет 57 милијона, мени се чини да сам прилично верно прибележио историјске моменте, који су толики буџет припремили, а што он мора и данас да буде толики, довољно је да се овде осврнемо и на докуменат, на коме је утврђено оно, а то је Устав. Он је регулатор свију послова у држави. На буџету лежи спољна политика, финансијска политика, грађевинска политика, унутрашња, војна и т. д. Свих дакле 8 струка министарства леже на државном буџету, а то је све као државна потреба утврђено и нашим новим Уставом. Ја вам опет помињем: у нашем Уставу има ово: једна половина његова налаже државницима после њега, да више од половине старог стања поштују, и чувају гди су утврђена и многа стара „стечена“ права, а то нас донета скупо кошта; а друга половина је са новим захтевима, које и савремени развој државних и народних прилика од нас захтева. Одржати старо стање и створити ново, чак и тамо, где се та два стања сукобљавају, то није лако; није то ствар глупости једне странке, како то нагласи јуче један стари државник, него немоћи, која долази усљед тога, што су се ти људи примили да уђу у државне послове под једним Уставом, који им је везао руке тамо прописаним моделима, како и на који начин се управља данас државом. —

Два су правца којима се може кретати државна политика: легални и револуционарни. Кад смо већ ушли, да се овим путем, путем легалним спасава отаџбина из свог прошлог стања, да по компромисним а не чисто радикалним Уставом спасавамо ово стање, ми нисмо могли ући у тај посао са свим одређених руку, па рећи нас не веже ништа. Ту је постављена граница наше моћи и наше власти у вршењу државних послова, која је утврђена Уставом. Питање је: оћемо ли да поштујемо те услове и одредбе, за које по слободној вољи не би ми никад гласали, али на које смо пристали из љубави према отаџбини, по сили прилика, које су владале и једино из обзира, што се мирним путем није могло до бољих

услова доћи, и на које се услове сагласило и шест стотина и неколико народних изабраника и дало свој претанак. И ако хоћемо да поштујемо и вршимо све оно, што нам овај Устав прописује, као и оно, што нам савремене потребе и народни бољитак налаже да вршимо, онда овај буџет мора да буде онакав какав је можда са незнатним каким изменама. — Да га вратимо у оно стање у коме је некад био, то је апсолутно немогуће. То на најјасније тврди цифра у буџету од 20 милиона интереса на затечене дугове, које морамо плаћати по свакој буџетској теорији. Најзад није сва штета само у томе, што је буџет наш 57 милиона, много је већа штета наша, што ти 57 милиона не можемо да трошимо на оно што треба и на што би ми желели, и на што би нам налагали животни интереси отаџбине, но на обилату затечених дугова и неподмирених потреба, које су наши претходници и могли лакше и дужни били раније да подмире.—

Други је пут, који можемо да се раскрсти ово стање буџетско тај, да одкажемо Уставу послушност, па ко буде јачи да дође и влада и да по својој памети и увиђавности троши само на оно, на шта оће, и онолико велико хоће и може. Тада би стајао наш програм над Уставом, а ми смо пристали да програм стоји под Уставом с тога, што су се све странке, које су учествовале при грађењу Устава, сложиле у томе. Наш програм потчињили смо Уставу с тога, што нисмо могли мирним и законитим путем увести га целог у наш нови Устав, а томе сте узрок и ви господо, који нас данас питате, што не вршимо потпуно свој програм. У тим приликама морали смо потчињити интересе странке своје, интересима отаџбини своје, јер се из проглашеног, на тако важном месту банкротства државног, држава није могла друкчије извући мирним путем, а крв смо грађанску штедили од даљег проливања.— И за ту жртву вучемо прекоре, чак и пријатељи неки наши кажу: напустили сте програм. Разрешите нас, господо, од уставних обвеза, оставите нас без њих само годину дана, па ћете видети шта су радикали кадри да учине (Ст. Рибарац: што тражите благослов од нас? Поп Марко: за то што смо се заклели на Устав).

Б Кад дакле стојимо пред тим стањем и морамо да подмирујемо двоструке потребе једнога Устава, потребе, које су времене прилике захтевају и које дужност према отаџбини налаже, и оне потребе, које по сили Устава морамо да подмирујемо, мени се чини, да је онда незгодво рећи: напустили смо програм, изишли смо из програма. Кад овако отворено говоримо нужно је да наведем ма и један пример. Ја држим да би наша држава у данашњим приликама могла бити без Државног Савета, али Устав каже: да Савет има и да га мора бити и то са 15 саветника. Нека вас разреши дакле од Устава и његових обавеза, па ћу ја казати шта нам још не треба, чега по Уставу да нас мора бити, те би на тај начин изишли и са мањим буџетом пред вас и лакшим одговором пред бираче своје.— Али овако и под оваким условима у које смо ушли, услед тога што нисмо хтели опасним експериментима служити се, нашли смо да је боље најпре спречити отаџбину од пропасти, која је на тако важном месту јавно прокламована, па онда постујно ићи и чупати даље што се још из пропасти ичупати може. Ја ово сматрам за прелазно стање; кад би се уверио да је оно вечито, ја би још да нас отишао кући и рекао бих: Србији нема напретка, јер и сам верујем да јој напретка не може бити ни у овом стању, ако би оно, и овако побољшано, на овоме дуго остало и кад не би веровао, да ће Србија, и под овим стањем моћи доживити оно деба, кад ће се она моћи на бољим уставним основама пренородити. Али ја сматрам ово стање, као припрему за оно стање, у ком ће народ моћи да ради и нише себи Устав одрешених руку, не по сили ни путем какве револуције, него омет легалним путем, јер да смо хтели револуционарним путем, ми би тим ишли тада, када је и овај Устав онакав какав је, земљи донесен, коме не одричемо да је и сам криву наш државни живот напред, ма по у неким гранама, али који још није раскрстио подпуно са преживелим предрадама и дао потпуно моћ народњем суверенству.

— Да ли смо потренили правилан пут, кад смо ушли у тај компромис. Да ли је наша оцена била правилна, да се тим путем може спречити пропадање наше државе бар на финансијском пољу, то је ствар оцене доцнијега времена. Али одрећи не можете, да је и под овим стањем, за непуње две године ипак учињено извесног напретка. Господо, ви знате кад смо дошли у прву Скупштину после новог Устава, нашли смо једно сметено, једно збуњено стање финансијско, за које се може рећи, да је било банкротско, јер, господо, то стање, не само да није ни за млаку било боље од стања првог вечера, када се уставотворни одбор састао, но је још и погоршано, и ми смо то стање за две године опоравили бар толико, да је не само банкротство државно спречено, но и дефицит буџетски сведен испод половине. Кад се за две године учини толики успех у овој земљи, у којој је био толки грабеж, и за коју се са највишег места признало, да је на прагу банкротства, мени се чини да је прилично доста учињено. На послетку, да сам чуо ма један озбиљан државнички разлог, као озбиљан лек за још боље стање, и услов за још бољи напредак у поправци овог, још врло тешког стања, ја би приклонио главу и казао би, и то је један медикамент, и то је један лек за то, али ја овде видим само неке замјерке, где се само говори: просто нећемо дефицита. Кад би, господо, од једног човека зависило, зависило само од његове *добре воље*, оћемо ли дефицит или нећемо, мени се чини да, не само овде на левици и на десници, но ни у целој земљи не би било ни једног Србина, који би гласао за дефицит, зато што је он дефицит. И мени се чини да би ми били мали да платимо тога човека, који би могао само *добром вољом, без добрих и поузданих средстава* курталисати земљу од дефицита. Њега би платиле. Немачка, Аустрија, Италија, и остале велике европске државе много скупе од нас, јер су њима не само нужнији такви државници, но су оне и способније да га плате, боље него ми, али таквих чудотвораца за данас још нема. Ми таквог човека и не тражимо, но тражимо човека, који ће рачунским путем из дана у дан довести земљу до бољег стања. У државни се буџет не може ући са сигуром, као у општинску шуму, па сећи колико се хоће, без призрења, шта ће од тога бити, и шта ће из тих пањева потећи, да ли сок животни од дрвета, да ли не још сузе или крв. — Државни је буџет једно тело, коме ако неразложно одсечете који уд, ви ћете оштетити цео државни организам. Смањите на просвети враћате народ натраг, смањите на саобраћајним средствима, отежавате промет, смањите на судовима, спора правда, смањите на војсци, ослабила безбедност, и т. д. И кад ми неко изнесе позитивне доказе, којима би ми могао доказати да се може штедити без штете по државне интересе, ја ћу му се придружута. 15 људи, који су радили у финансијском одбору, нису кадри били увидети и предвидети можда све, што могу да виде 130 људи, и мени се чини да је тим путем требало у отпочетој дебати ићи. Ја мислим, да је боље да сви појемо тим путем, којим ћемо моћи да користимо отаџбини, да видимо без чега се може бити а без чега не. То би била искрена служба отаџбини, а не да се узајамно окривљујемо, ко је више зла овој земљи учинио. Мени се чини, да за скоро педесет прошлих година у нас је се највише и водно разговор у земљи, ко је више а ко мање зла учинио, а мало о томе, које више добра допринео. Време је да то престане. — Један господин, који је био у прошлости дуго државник, који је и данас на приличном месту, са кога се може доста добра учинити, казао је, колико смо ми умно оскудни. Да је то рекао један човек, као што је Јован Баличевац, који најмање у овом дому можда има да одговара на данашње стање, — ја се не бих на то обзирао, али кад је то рекао један човек, један државник, који је био често на месту, одакле се може давати правац радњи државној; кад је то рекао један државник, који је скоро 12 год. управљао непосредно судбом ове земље, који је 25 год. као професор гајио ум ове земље; кад се сетим да смо ми продукт његовог умног рада, јер и ја сам код тога човека учио гимназију и богословију, онда ја мислим да он носи највећи део одговорности, ако смо ми „умно оскудни“. С тога мислим, да би наши државници, ако нам нису оставили такве трагове од

своје радње, на пољу нашег умног напретка, боље учинили када би се тога сами стидили, него што чине, кад нас саме тиме укоравају. Том одговорношћу теретни моје учитеље и претходнике, овог истог часа примају одговорност и на себе, ако се у служби и послу моме не одужим потомству идућем, које има да од мене добије упуте у ком погледу, за који сам посао ја плаћен и позват. И кад би ја са сваким прекором, као са неким својим оправдањем, изишао пред њих, ја мислим, да бих морао да поцрвеним, јер бих признао, да су они такви за то, што су имали своје претке, своје учитеље и државнике такве. — Мени се чини, да је један господин са леве стране био пре неколико дана много искренији, јер је казао: „ми смо педесет год. остали у патраг“. То је казао г. Живан Живановић. Тој пажњи ја се клањам. Није врлина замазивати стање, него сви треба да гледамо право у њега онако како је оно, и ако није добро да признамо и побринемо се како ћемо му да помогнемо; то је искрена служба отаџбини. Кад сви признамо оно, што нам фали, и кад сви братски и слешки порадимо на бољитку земље, тиме ћемо послужити отаџбини. Са послетку ми нисмо за толико ни били на том положају, са кога се земљом управља, да смо могли да учинимо много добра, јер за то није било ни времена довољна. Али они, који су 12 год. земљом управљали, на данас немају да покажу ништа добро, мало имају оправданог разлога да другима за то пребацују.

Господо, непобитна је истина, да на економској основи почива бољитак једне земље у сваком погледу. Створите у једној земљи услове, да се лако привређује и лако зарађује на најпривреднији и најсавршенији начин; ви сте тиме осигурали будућност народу на дуга времена. Па шта је код нас урађено за прошлих скоро 100 год. од ослобођења у том погледу? Но ајде, да оставимо један период од 25 год. кад је земља војнички јачала. Па да видимо шта смо радили за прошлих 25 год. нашег државног живота.

Ми смо у целом том периоду имали чиновника од 1, 2, 3 и 5000 талира плате; имали смо паризлија, бечлија, берлинаца и људи са свију светских факултета, па јесу ли нам они створили ма какве боље услове за економни и финансијски напредак наше земље? Јесу ли нам створили услове, да и једну иглу жутицу, или једну ковчу од жице начинити можемо својом руком у својој земљи, те да и то не морамо из туђине доносити? — Да, то нам знање нису донели из туђег света. Шта су донели место тога? До пре 25 год. бар је наша сељанка одевала се својим земаљским производима, а и сељак је тада ишао одевенији у својим народним производима и боље гајно стоку, јер је видео, да се вуна од његове стоке корисно употребљава, јер његова жена од те вуне прави за себе зубун, за њега и за децу чакшире и гуњ, и све што им треба. А шта видимо данас? Не само да наше помодне варошке немају на себи ни своје кошуље и чарапа, но им је то све туђ рад, и туђа рукотворина, купљена, готова скројена и сашивена, па се та црна навика из варошких и интеллигентних кругова шири у масу сеоску и захвата јаког маха. Сричњци је код вас, господо, разбој заменио клавир, а преслицу лепеца. Ето ту сте нам и таку културу донели са стране, ето тиме сте ојачали привредну снагу и финансијску моћ нашег народа и наше државе, а напред изложеном државном политиком, повисили сте нам буџет на 57 милиона. И ви се усуђујете, да кривицу за то стање бацате на једну владавину, за непуне последње две године дана у држави тако финансијски растројеној и морално поткошаној. —

Докле се није са стране доносило ништа, што је на први поглед изгледало лепо и красно, дотле је наш сељак носио гуњац а наше секе носиле су зубун. А кад нам се појавише у већем броју ти наши школовани синови на страни, они нам донесоше нове моде и од тад је још постала ова наша економна криза, која је из дана у дан све више и више расла — која се ево данас на нашем државном буџету јако осећа.

Ето у томе лежи погрешка и зачетак овога тешког економнога и финансијскога стања данашњег, а не у ономе што господо из опозиције наводе, нити у немоћи радикалнога програма или у данашњој оскудици наше намети.

Господо, радикали кад су писали свој програм, они су навели у њему како хоће паметну и разумну штедњу; не господо, штедња се може чинити само у пуној кући, где има свега, као што је тада још прилично било, али у празној кући не може се штедњом много постићи, јер се ту нема шта много ни штедити; иначе, то би толико исто значило, колико на рачун штедње недати деци хлеба, без кога ће она поумирати, или као онај случај где неко полезећи на војну вели жени својој „жито ми добро штеди, и децу ми добро храни.“ Дакле, господо, у празној кући не може се штедети онолико, колико кући заиста треба, јер празна кућа тога и нема; с тога и нама не можете пребацити ништа, што то учинили нисмо, јер не знам каква би то финансијска политика била, која би могла у празној кући да чини таквих уштеда, са којима би се та кућа напунила. Производна моћ, па тек за њом штедња празну кућу пуни, а без потрошка не може да буде ни производних средстава. То је пут којим се иде на побољшање наших финансија, али свакако данас и то теже ће нам ићи напред, докле смо били материјално јачи и докле нису постојале ове међународне утакмице, које су сад, а које пре нису биле, и докле нас год туку те културно-економске и индустријске утакмице. Поред ових побољжаних и тешких неприлика садашњег доба, пред нама стоје и вагомилане неспуњене дужности из прошлих времена. Данас пред нама стоји већа дужност војничка, просветна, које саме прилике захтевају, тако исто и економска дужност којима се свакако одазвати морамо. Све те дужности испунити тачно са још 20,000.000 дефицита, јер плаћање оволиког интереса на некорисне дугове, прави је народњи дефицит; мени се чини да то није лак посао. Данас се може слатким речима и фразама учинити само то, да једни државници сиђу а други на њихово место дођу; али мени се чини, да се тим путем државни буџет не изравнава. Буџет се поправља што јачом производном снагом и утакмицом у путовима на културнијем начину рада, а никако уношењем страних израђевина и њиховим умножавањем у народу. Мидерима, донетим са стране и уведеним у вашу употребу, некрчите, господо, пут народној привреди, нити ће те под њима одговарати духове за велика предузећа; а тако исто и проведено време на фарбу не крчи пут сазнању, како се постижу велики успеси на пољу службе отаџбини. До пре 25 година била је наша народна економија јача и напреднија но што је данас, а на њој почива моћ буџета државног. И са тих обзира и са том тежњом ми смо и одобрили министарству нар. привреде милион и неколико стотина хиљада динара, да са тим жртвама покуша ојачати финансијске изворе наше; не буде ли ту успеха, мора се ићи даље и кушати све, што нам у изгледу стоји, да помогне овом нашем тешком финансијском стању; а жртвујући то можда сте жртвовали тим и пријатељство најбољих својих пријатеља, који имају можда уже погледе на ово стање, и који мисле, да се ситном штедњом у празној држави може испунити празнина њена и савесно одговорити свима обавезама државним и савременим потребама, које велики интереси отаџбине од нас заповеднички траже. Но већ, кад смо дошли на ово место, са кога се непосредно служи отаџбини и обављају велики државни послови, ми не смемо да водимо рачуна о непријатељству и пријатељству чијем, но о светим дужностима, које према отаџбини нашој треба да учинимо. Али ово нам у толико теже иде, што видимо да су седе државничке главе подметуле пода се младе демагошке ноге са којима јуре широким пољем пустих агитација, место да им глава висе и мисао капље на брзи за спасењем поколебаног напретка своје отаџбине. У своје време нису се сами одужили великим дугом, којим их је задужила њихова отаџбина, и ми сада морамо да тумарамо по мраку замршеног правца досадашње државне политике, јер нам наши претходници нису с. ремили одиста ни на једном пољу народне радности, те да се њима и можемо користити. Ми и данас имамо само 2 рудника, које су вама стари ваши основали а од нас хоћемо сад да из тих забатаљених извора да донесемо држави милионе прихода. Јесмо ли ми криви, што су ти своји извори тако заступљени, те од њих готово никакве користи за сада немамо. Али ми не видимо напред, те да и нас потомство овако прекорно не запита, ако овде гди смо, дуже останемо, гди смо

били и шта смо радили, јер ми знамо да у нашој земљи лежи велико благо и ми га морамо истраживати, ми морамо и остале гране државне и народне привреде јачати усавршавати према савременој науци и искуству, којим се и остали народи користе, којим и остали народи своје буџете подмирују, ма то било и поштују, ма то било и са жртвама, јер то је једини пут да се наше разрушене финансије опораве, да се наша народња моћ привредна и пореска снага ојача, јер то је једини пут. То је државна политика, која нас је руководила кад смо овај буџет претресали и оцењивали.

Када је како је пре било много боље заступљена земља на страни, кад је био буџет 100.000 гроша, него сад кад је буџет на исте целине 500.000 динара. Када су били ти успеси од тог достојнијег заступања земље на страни са сто хиљада гроша, ја сам вам изнео летимичним погледом прошлости мало час, а ако вам и то није доста, прђенте Дрину, уђите у Стару Србију и Македонију, па ће те се о том достојнијем заступању и боље уверити, када завирите како вам ствари данас стоје тамо, и како су стајале пре тога. —

Све ово што сам до сада навео не проглашавам за нашу непогрешивост и радо ћу чути сваки разлог, који ми противно овоме докаже, јер би и моје срско срце тада друкчије осећало. Али вам ипак кажем да онај успех, који је постигнут са сумом од 100.000 гроша није такав успех, какав с правом потомство има од вас да тражи, према времену колико сте и у ком управљали овом земљом, и према средствима, која сте на ту цел тада у народу могли наћи. — А ако ви, господо, мислите да нам и данас ових 500.000 динара неће требати па т, цел и ако мислите, да се она и данас може постићи са сто хиљада гроша у оваким приликама, много тежим но што су до овог времена биле, онда, господо, немојте их ни давати на ту цел, али онда понесите за то и одговорност пред потомством и историјом за то. Ја мислим да се онда са 100.000 гроша није могло скоро ништа учинити, а данас још мање, јер национално надражење и агресивни прохтеви ондашњи нису били тако велики као данас, али вајзад ми то нећемо потанко овде да испитујемо. Ако налазите, да је то штетно и да се и без тога може бити, и да ће нам штедња у томе више користи донети од паметног утрошка, онда ви то укините. Што се пак тиче осталих новинаца у буџету ви сте их чули због чега су од надлежног министра а ја ћу да вам само неколико наведем. Ту има анунтет усљед зајма за откуп жељезница. Анунтет зајма за исплату наслеђеног дефицита. Анунтет на оружји зајам. Издатци већи на просвету. Издатци на реорганизацију судова. Издатци по Уставу на реорганизацију савета и контроле. Мањак прихода пореског од земље усљед премера и класификације поновне, и остало. Даље велите: отерали сте нам школовање начелнике, а поставили сте нам механџије. Ја мислим да тако не стоји ни једно, јер тога бар мени није познато, али и да стоји који случај, жалба није пала ни пред Народну Скупштину, ни пред владу против тих начелника, што тврди да они нису хрђави. Дакле није то довољно, да су ти људи само факултетлије, но и да су савесни у свом послу. А вама је да се жалите само против њих ако не врше своју дужност овако, како им то закон налаже, а не на то ако нису баш сви свршили велике науке, јер прошлост нам сведочи, да и самим тим, са факултетском спремом, није ништа сметала та велика њина наука да нас крчме на квантум (Живан смех и одобравање). Дакле, ми то нисмо све хтели као радикали, но што је то тако државно стање захтевало. Па ево, господо, са колико се искренности служи и данас постојећој владавини и са тако проречењим редовима противним данашњем режиму, и какву нам услугу ти људи чине нарочито, који су на вишим местима свију министарстава, а то нам најбоље сведочи извештај г. Авакумовића, који је тако детаљно прибран, као да су га, Боже опрости, писали сами начелници министарства, а као да су му они о свему давали потребне информације, што се најбоље види из оне хрпе података, не баш одвише верно и искрено прибраних, али ипак врло брижљиво понабирчених. А на жалост, ми као чланови данашње владајуће партије, и чланови самог финансијског одбора, нисмо имали среће да нам ти податци буду

понућени. И кад ми те људе, који дају те податке нашим противницима, ипак трнимо у државној служби, онда су они свакако требали да буду бар тако ценглмени и према нама, да и нама даду такве податке, те не би чинили какве омашке при оцењивању буџета, а нарочито податке, који се односе на финансијске уштеде. Али место свега тога, место да искрено помажу стање коме данас служе и у коме лежи поверење целог народа, они га својом неискреном радњом још више отежавају, и тако рећи на сваком кораку подмећу му ногу те да га спрече и омету, и ви ипак налазите разлога, да се тужите, што таке људе нисмо баш свуда и на сваком месту државног пословања задржали. А ја мислим, да би са таким требало и даље рашчишћавати и кад сами носимо одговорност за постојеће стање, сами њиме и да управљамо и сами да му правац одређујемо, а то све, као што видите не чини се из какве нусте обести или себичности, како би то хтели неки да представе, но из чиста разлога, што они неискрено се понашају и овако поступају, а то никако не иде на ојачање државног режима и поправку нашег финансијског, стања но на уштрб једног и на терет другог. Дакле ако хоћемо објективно да гледамо на све ово, онда није чудо што је и пензиони буџет данас знатно већи но што је био.

Пореа осталих узрока, који стварају дефиците има један знатан узрок у смањењу порезе на земљиште, јер као што вам је познато, многи су плаћали много већу порезу на земљу но што закон прописује, јер једнима је уписато земљишта више, но што га имају, а другима метуто у класу, у коју по закону није смела доћи, а то је разним комисијама за класификацију и премер земљишта поправљено, али то је у исти мах прилично умањило приход од порезе и створило до 2 милиона динара дефицит у буџету. Али, господо, ја мислим да нико неће порећи, да сваки треба да да плати према имовном стању и према квалификацији земљишта, и да није право да неко плаћа на оно, чега нема.

Неки веле, да је данашња измена порезе неправилна; на послетку и ја ћу признати да она није баш тако савршена и апсолутно правична, али на сваки начин далеко је правичнија од оне пореске системе, која је владала за време оних, који и овој системи налазе мане, и кад је један богаташ плаћао 3 талира а толико исто и један сељак, који има само 2 вочића. Ми гледамо да се удалимо што више од те преживеле пореске системе на главу, но да се што више приближимо пореској системи, која носи жиг *правде*, а апсолутне и савршене правде у томе наравно не може нико постићи. Толико сам, господо, сматрао за дужност, да проговорим о овом питању, кад се води начелна дебата о буџету, а у специјалности нећу да се упуштам пре, но што се пређе на претрес појединих издатака по стручним министарствима — и ако су нека господа пала у ту погрешку да се упуштају у појединости, — а кад буде дошло време, да се буџет специјално претреса, ја дајем своју часну реч, да у свима позицијама буџетским, ако ме ко убеди да се могу учинити уштеде без уштрба према законима и штете интересима отаџбине, ја ћу драге воље гласати за уштеду. Што се тиче постоља на коме треба да почива наша даља буџетска радња, ја сматрам да извештај одборске већине треба да нам буде основ, јер колико за сад могу да видим, и у њему су учињене само оне уштеде, које се могу да учине без штете по државне интересе, и без повреде законске, о чему смо такође морали водити рачуна. Према свему овоме што рекох гласају у начелу за буџет, како га је одборска већина предложила, а кад дођемо на специјални претрес, појединих струка, ко ме год убеди, да се још каква уштеда може учинити без повреде држ. интереса и ја ћу драге воље за њу гласати, јер се и ја од свег срца радујем свакој озбиљној и паметној уштеди у државном буџету. —

Видели смо дакле, како нам је била целокупна политика прошлих времена до данас, а видимо данас из буџета, који нам је на претресу, шта нам је и како финансијско и економно стање така политика донела. Знао и то да је ту политику народ осудио, и да је данашњу политику одобрио. Па, налазећи ослоња за исту у поверењу народном, по коме и седим овде, ја ћу исту политику продужити и подржавати све докле, док се народ против

исте не изјасни. Онога часа, кад се народ против исте изјасни, уступићу место оном правцу за који се народ, као надлежан изјасни и ни једног часа нећу седети овде ни по количнику од остатка, као што можда овде по неки и седе, јер то је сумњиво поверење.

Оволико сам сматрао за дужност да кажем, те да се расветле прави узроци овог оваком финансијском стању и да би имали што чистију историју узрока његових, а гласају за буџет у начелу.

Потпредседник — Сматрам за дужност да известим Скупштину да има још 15 пријављених говорника. Пошто је већ један сат по подне, је ли вољна Скупштина да данашњу седницу закључимо? (Јесте.) Добро, онда ову седницу закључујем, а другу заказујем у 4 сата по подне. (Чује се са много страна: да продужимо сутра седницу). Пошто има много госпoде посланика, који желе да се седница сутра продужи, а не после подне, хоћу да Скупштина реши. Ко је за то да се седница држи после подне, нека седи, ко је противан нека устане? (Једни: већина седи, други: већина устала).

Стојан Рибарац — Госпoдо, ми смо сви дошли овде да радимо, и ако је стало до рада, ја би предложио да и не идемо на ручак, него да продужимо сад седницу. —

Потпредседник — Молим вас да поновим гласање, ко је за то, да се седница држи после подне у 4 часа нека изволи седети, а ко је противан нека устане? (Опет се чује: већина устала; већина седи). Пошто је тешко одредити да ли је већина устала или седи у таквом случају председништво налази за потребно, да се седница не продужи после подне, него сутра у 9 часова пре подне.

Седница је трајала до један сат после подне.

54 САСТАНАК

3 фебруара 1891 год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Љуб. П. Ђирић

Почетак у 9¹/₄ час. пре подне.

Потпредседник — Отварам 54 састанак. Извољте чути протокол 53 састанка.

Секретар Љуб. Јоксимовић прочита протокол тога састанка.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима).

Извољте чути молбе и жалбе које су Скупштини упућене.

Секретар чита:

Панга Годоровић из Чајира у ср. третеничком, окр. крушевачком, жали се што су га покрали;

Милоје Лазаревић из Ердеча у ср. гужанском, окр. крагујевачком, жали се што му општина грошничка не исплаћује за направљену судницу;

Венијамин Лазаревић стаклар из Смедерева, моли да за 10 година буде ослобођен царинских дажбина на предмете, које ради унапређења вођарства уноси са стране;

Станоје Милић из Дебелице у ср. заглавском окр. тимочком, моли да сељани, који дугују држави за храну, буду ослобођени истог дуга;

Милован Ђирић и још двојица из Пожеге, жале се против начелника среза пожешког;

Еснаф механски из Д. Милановца моли, да се укине акције на пиће и друге реформе да се изведу;

Бојације из Смедерева моле, да буду заштићени од увоза страних боја;

Абаџије и терзије из Обреновца, моле да се не смета по-дизању још једне гајтанске фабрике;

Школски одбор из Мерџеза у ср. косаничком, окр. топличком моли, да се учитељу њихове школе одреди први додатак.

Сељани из Гера у ср. власотиначком окр. пиротском моле, да утрина и шума сеоска буду ослобођене плаћања порезе;

Сељани из Чагровца и Ђенија у ср. запаљском округу топличком моле, да буду присаједињени општини јагличкој.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе.

Извољте чути 2 захтева г. министра унутрашњих дела да се могу два посланика узети на одговор за извесна дела.

Секретар чита:

Министарство унутр. дела

ПБр. 1626

1 фебруара 1891 год.

у Београду.

Народној Скупштини.

Начелник среза јадранског овим актом % од 14 новембра 1890 год. Бр. 10.907, коме је додано и одређено ислеђење, тражи, да Нар. Скупштина дозволи, да се народни посланик г. Велизар Кундовић, из Лознице, може узети на одговор за противстајање власти у вршењу дужности.

На основу члана 125 Устава, част ми је поднети овај захтев Народној Скупштини на одлуку.

МИНИСТАР

УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

Св. Милосављевић.

Министарство унутр. дела

ПБр. 20.429/90

1 фебруара 1891 год.

у Београду.

Председнику Народне Скупштине

Приложени под % акт начелства округа пожаревачког од 30 новембра ове године Бр. 13.826 који је упућен Народној Скупштини а по предмету кривиче о несталим актима ислеђења убијства Миленка Гвозденивића из Ђовдина, част ми је послати Народној Скупштини као надлежној на решење.

По члану 125 Устава испитивањем г. Рибарца, као сведока не доводи се у питање његов посланички имунитет, па зато, налазећи, да се тражење начелства има за сада свесги само на молбу за овлашћење Народне Скупштине, по коме би се г. Рибарац могао и као кривац саслушати с обзиром на његово признање, да се сам „сogrus delicti“ кривиче налази у његовим рукама — тач. 8 § 128 кривичног поступка.

Част ми је умолити Народну Скупштину за овлашћење, да се поменути народни посланик може на одговор узети. За доказ израза г. Рибарца, да се ова акта налазе код њега служе овогодишње стенографске скупштинеке белешке. Ну, ако би Народна Скупштина налазила да је њено овлашћење потребно и за испитивање г. Рибарца као сведока, онда је молим, да своје решење само на ово и ограничи.

МИНИСТАР

УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

Св. Милосављевић.

Потпредседник — Скупштина треба да избере одбор, који ће по овом предлогу поднети извештај. Пошто је Скупштина подељена у секције, то треба секције понова да изберу тај одбор, а то ће се извршити у сутрашњој седници.

Извољте чути један указ.

Секретар чита:

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

А Л Е К С А Н Д Р А I

по милости божјој и вољи народној

Краља Србије

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Нашег министра Народне Привреде, а по са-
слушању Нашег министарског савета решили смо и решавамо:
„Овлашћује се Наш министар Народне Привреде, да Нар.
Скупштини, сазваној у први сазив прве периоде скупштинске,
може поднеги на решење: „пројект закона за повластицу госпо-
дину Еразму Марију из Асколи-Пичена у Италији за фабричку
израду свиле.“

Наш министар Народне Привреде, нека изврши овај указ.

28 јануара 1891 год.

у Београду.

Јов. Ристић. с. р.

К. Протић с. р.

Ј. Бели-Марковић с. р.

Министар
народне привреде

К. С. Таушановић.

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА

за

повластицу г. Еразму Марију из Асколи-Пичена у
Италији за фабричку израду свиле.

Чл. I.

Господину Еразму Марију из Асколи-Пичена у Италији,
даје се искључива повластица у Краљевини Србији за петнаест
година на раздавање семена од свилених буба и на фабричку
(машинску) израду свиле — отпредање чаурица. —

Овом се повлашћом неће ограничавати израда — отпре-
дање — свиле, која се не врши фабричким (машинским) путем,
нити ће се спречавати даље развијање и усавршавање овога
начина израде свиле, који у земљи већ постоји као кућевна
индустрија.

Ово повлашћено индустријско предузеће носиће назив:
„Прво Краљевско-Српско искључиво повлашћено предузеће за
производњу и израду свиле.“ Оно ће се под овим именом и код
надлежних судова у Краљевини Србији протоколирати, где ће се
и сви спорови расправљати, ако би се изродили између српске
државе и српских држављана с једне, и повлашћичара с друге
стране.

Чл. II.

Дозвољава се повлашћичару, да може за 10 година увозити
са стране без плаћања царине и узгредних такса, машине, ма-
шинске делове и алате за уређење и рад ове фабрике, као и
семе од свилобуба и дудова.

Но повлашћичар је дужан, да при увозу предименованих
предмета поднесе уверење општинске власти, о томе да су ти
предмети наручени за потребу повлашћене фабрике.

Чл. III.

Извоз свију фабриката ове повлашћене фабрике, као и
извоз чаурица и семена од свилобуба, што га буде повлашћичар
извозио, ослобођава се за десет година од плаћања извозне
царине и узгредних такса.

Но за сваку извозну експедицију фабриката повлашћичар је
дужан поднети царинарници уверење општинске власти, да су
ови предмети произведени у његовој фабрици.

Чл. IV.

Повлашћичар се ослобођава од плаћања непосредног по-
реза на ову своју повлашћену радњу, за све време док фабрику
не подигне (чл. XVI) и за пет година откад фабрику подигне.

Чл. V.

Повлашћичару ће се уступити на бесплатно уживање за
подизање фабричких зграда, а на месту које одреди министар
Народне Привреде, до једног хектара од државног земљишта,
ако га има у месту где се фабрика буде подизала.

Чл. VI.

Повлашћичару ће се уступити бесплатно дулов лист са
дудова на државним добрима, где дудова има.

Чл. VII.

За време трајања ове повлашће неће се дозвољавати
ником другом, сем повлашћичару, производња и растурање семена
од свилобуба. Ко се ухвати да ово ради, казниће се као
кријумчар.

Чл. VIII.

За време трајања ове повлашће неће се дозвољавати
ником, да купује у земљи произведене чауре — коконе — од
свилобуба осим повлашћичара.

Чл. IX.

Чауре — кокони — које повлашћичар буде нашом државном
железницом експедовао, експедоваће се брзим возом а такса
ће се рачунати као за товар.

А осим тога, даће се повлашћичару бесплатно за возњу
на нашој државној железници једна годишња карта I класе и
две годишње карте II класе, а у пола цене и за време сезоне
гајења свилене гусенице 20 карата III класе.

Чл. X.

Повлашћичар је обавезан произвођачима нашим давати бес-
платно поуке о рационалном гајењу свилобуба и дудова.

Чл. XI.

Повлашћичар је дужан раздавати произвођачима бесплатно
и у довољној количини, која се одгајити може, семе од свило-
буба; ово се семе има претходно испитати у министарству
Народне Привреде, или у месту, које министар Народне При-
вреде одредио буде.

Чл. XII.

Повлашћичар је обавезан, да све чауре — коконе — од
произвођача у Краљевини Србији откупи по цени, која ће сваке
године утврђена бити сходно члану XIII овога закона. Цену ову
утврђује једна комисија од три члана у споразуму са повлашћичаром.
Комисију ову саставља министар Народне Привреде. По-
влашћичар је дужан куповину чаура вршити у свима местима,
која се у споразуму са повлашћичаром и напред поменутом ко-
мисијом за то одреде, а плаћа ће сваку суму од 20 динара на
више у злату, а само испод ове суме у сребру. Према овоме
и произвођачи ће бити дужни сву произведену количину кокона
— чаурица — у колико за домаћу производњу не употребе, да
уступе повлашћичару по горе поменутој цени.

Чл. XIII.

Цене чаурама одређиваће комисија (члан XII) у споразуму
са повлашћичаром сваке године.

Као мерило за одређивање цене чаурама служиће про-
сечне цене у злату од све три класе отпредене свиле („classique“
„sublime“ и „courante“) за месец мај сваке године у Лијону и
Милану; а из ових просечних цена, одређиваће се цена добрим
чаурама и то овако:

(НАСТАВИЋЕ СЕ)